

מראה מקומות, שיעור מאת הג"ר יהודה לנדי שליטי"א

Roman Cities

עבודה זרה דף ח. - בענין עיירות רומאיות

מרכז העיר

1.1

שבת לג:

ואמאי קרו ליה ראש המדברים בכל מקום דיתבי רבי יהודה ורבי יוסי ורבי שמעון ויתבי יהודה בן גרים גבייהו פתח ר' יהודה ואמר כמה נאים מעשיהן של אומה זו תקנו שווקים תקנו גשרים תקנו מרחצאות ר' יוסי שתק נענה רשב"י ואמר כל מה שתקנו לא תקנו אלא לצורך עצמן תקנו שווקין להושיב בהן זונות מרחצאות לעדן בהן עצמן גשרים ליטול מהן מכס.

1.2

ע"ז ב:

אמר להם הקב"ה במאי עסקתם אומרים לפניו רבש"ע הרבה שווקים תקנינו הרבה מרחצאות עשינו הרבה כסף וזהב הרבינו וכולם לא עשינו אלא בשביל ישראל כדי שיתעסקו בתורה אמר להם הקב"ה שוטים שבעולם כל מה שעשיתם לצורך עצמכם עשיתם תקנתם שווקים להושיב בהן זונות מרחצאות לעדן בהן עצמכם כסף וזהב שלי הוא שנאמר לי הכסף ולי הזהב נאם ה' צבאות.

1.3

ויקרא רבה פרשה כ"ו

א אמור אל הכהנים בני אהרן ר' תנחום בר' חנילאי פתח (תהלים יב) אמרות ה' אמרות טהורות אמרות ה' אמרות טהורות אמרות ב"ו אינן אמרות טהורות בנוהג שבעולם מלך ב"ו נכנס למדינה כל בני המדינה מקלסין אותו וערב לו קילוסן אמר להם למחר אני בונה לכם דימוסיאות ומרחצאות למחר אני מכניס לכם אמה של מים ישן לו ולא עמד היכן הוא והיכן אמרותיו אבל הקדוש ברוך הוא אינו כן אלא (ירמיה י) וה' אלהים אמת למה הוא אמת א"ר אבין שהוא אלהים חיים ומלך עולם.

1.4

שמו"ר ט"ו

כגון עבד בשר ודם שאמר לו אדוני המתן לי בשוק ולא אמר לו היכן ימתין התחיל העבד אומר שמא אצל בסילקי אמר לי להמתינו או שמא אצל בית המרחץ אמר לי או שמא בצד פיטרון [תיאטרון] אמר לי עלה מצאו סטרו מסטר אמר לו על שער פלטרין של אפרכוס שלחתיך.

בית המרחץ

2.1

פסחים קיב:

שלשה דברים צוה רבי יוסי בר' יהודה את רבי אל תצא יחידי בלילה ואל תעמוד בפני הנר ערום ואל תכנס למרחץ חדש שמא תפחת עד כמה אריב"ל עד י"ב חדש.

2.2

ברכות ס.

ת"ר הנכנס לבית המרחץ אומר יהי רצון מלפניך יי אלהי שתצילני מזה ומכיוצא בו ואל יארע בי דבר קלקלה ועון כי נפיק מאי אומר א"ר אחא מודה אני לפניך יי אלהי שהצלתני מן האור ר' אבהו על לבי בני אפחית בי בני מתותיה אתרחיש ליה ניסא קם על עמודא שזיב מאה וחד גברי בחד אבריה אמר היינו דר' אחא.

אולמות

3.1

יומא כה.

אמר רב ששת מנא אמינא לה דתניא לשכת הגזית כמין בסילקי גדולה היתה פייס במזרחה וזקן יושב במערבה והכהנים מוקפין ועומדין כמין בכוליאור והממונה בא ונוטל מצנפת מראשו של אחד מהן ויודעין שממנו פייס מתחיל.

3.2
ע"ז טז.

מתנני אין מוכרין להם דובין ואריות וכל דבר שיש בו נזק לרבים אין בונין עמהם בסילקי גרדום איצטדייא ובימה אבל בונין עמהם בימוסיאות ובית מרחצאות הגיע לכיפה שמעמידין בה עבודת כוכבים אסור לבנות.

3.3
שם ע"ב

אמר רבה בר בר חנה א"ר יוחנן ג' בסילקאות הן של מלכי עובדי כוכבים ושל מרחצאות ושל אוצרות אמר רבא ב' להיתר ואחד לאיסור וסימן לאסור מלכיהם בזיקים ואיכא דאמרי אמר רבא כולם להיתר והתנן אין בונין עמהן בסילקי גרדום איצטדייא ובימה אימא של גרדום ושל איצטדייא ושל בימה.

אצטדיונים

4.1
ע"ז יח:

תנו רבנן ההולך לאיצטדינין ולכרוקום וראה שם את הנחשים ואת החברין בוקיון ומוקיון ומוליון ולוליון בלורין סלגורין הרי זה מושב לצים ועליהם הכתוב אומר אשרי האיש אשר לא הלך וגוי כי אם בתורת ה' חפצו הא למדת שדברים הללו מביאין את האדם לידי ביטול תורה.

4.2
שם

[דתניא] אין הולכין לאיצטדינין מפני מושב לצים [ובב"ח הגירסא "מפני שהם שופכי דמים"] ור' נתן מתיר מפני שני דברים אחד מפני שצווח ומציל ואחד מפני שמעיד עדות אשה להשיאה.

בתי תיאטרון

5.1
שם

דרש ר' שמעון בן פזי אשרי האיש אשר לא הלך [בדרך רשעים], לטרטיאות ולקרקסאות של עובדי כוכבים, ובדרך חטאים לא עמד זה שלא עמד בקנגיון, ובמושב לצים לא ישב, שלא ישב בתחבולות, שמא יאמר אדם הואיל ולא הלכתי לטרטיאות ולקרקסאות ולא עמדתי בקנגיון אלך ואתגרה בשינה ת"ל ובתורתו יהגה יומם ולילה.

5.2
פתיחתא דאיכה רבתי פרק י"ז

רבי אבהו פתח (שם ס"ט) ישיחו בי יושבי שער אלו אומות העולם שהן יושבין בבתי תרטיאות ובבתי קרקסאות ונגינות שותי שכר מאחר שהן יושבין ואוכלין ושותין ומשתכרין הן יושבין ומשיחין בי ומלעגיגים בי ואומרים בגין דלא נצרוך לחרובא כיהודאי והן אומרין אלו לאלו כמה שנים את בעי מחי והן אומרים כחלוקא דיהודאי דשבתא ומכניסין את הגמל לטראיטות שלהם והחלוקים שלו עליו והן אומרין אלו לאלו על מה זה מתאבל והן אומרים היהודים הללו שומרי שביעית הן ואין להם ירק ואכלו החוחים של זה והוא מתאבל עליהם ומכניסים את המתים לתיטרון שלהם וראשו מגולח והן אומרין אלו לאלו על מה ראשו של זה מגולח והוא אומר היהודים הללו שומרי שבתות הן וכל מה שהן יגיעין כל ימות השבת אוכלין בשבת ואין להם עצים לבשל בהן והן שוברין מטותיהן ומבשלין בהן והם ישנים בארץ ומתעפרים בעפר וסכין בשמן לפיכך השמן ביוקר.

מזרקות

6.1
ע"ז יב.

פרצופות המקלחין מים לכרכין לא יניח פיו על פיהם וישתה מפני שנראה כמנשק לעבודת כוכבים.

רבי אבהו דקיסרי (הנצרות)

7.1
ע"ז ד.

משתבח להו ר' אבהו למיני ברב ספרא דאדם גדול הוא שבקו ליה מיכסא דתליסר שנין יומא חד אשכחוהו אמרו ליה כתיב רק אתכם ידעתי מכל משפחות האדמה על כן אפקוד עליכם את כל עונותיכם מאן דאית ליה סיסיא ברחמיה מסיק ליה אישתיק ולא אמר להו ולא מידי רמו ליה סודרא בצואריה וקא מצערו ליה אתא רבי אבהו אשכחינהו אמר להו אמאי מצעריתו ליה אמרו ליה ולא אמרת לן דאדם גדול הוא [ולא ידע למימר לן פירושא דהאי פסוקא] אמר להו אימר

דאמרי לכו בתנאי בקראי מי אמרי לכו אמרו ליה מ"ש אתון דידעיתון אמר להו אנן דשכיחין גביכון רמינן אנפשינ ומעיינן אינהו לא מעייני.

7.2

קהלת רבא פ"ז פסוק י"ח

טוב אשר תאחוז בזה זה מקרא וגם מזה אל תנח ידך זה משנה כי ירא אלהים יצא את כולם כגון רבי אבהו דקיסרין.

7.3

ע"ז כח.

והאמר רבה בר בר חנה אמר רבי יוחנן כל מכה שמחללין עליה את השבת אין מתרפאין מהן אדם חשוב שאני והא רבי אבהו דאדם חשוב הוה ורמא ליה יעקב מינאה סמא אשקיה ואי לא רבי אמי ורבי אסי דלחכוהו לשקיה פסקיה לשקיה דרבי יוחנן רופא מומחה הוה דרבי אבהו נמי רופא מומחה הוה שאני רבי אבהו דמוקמי ביה מיני בנפשייהו תמות נפשי עם פלשתים.

(ראה גם מקור מס' 5.2)

7.4

ע"ז טז:

ת"ר כשנתפס ר"א למינות העלהו לגרדום לידון אמר לו אותו הגמון זקן שכמותך יעסוק בדברים בטלים הללו אמר לו נאמן עלי הדיין כסבור אותו הגמון עליו הוא אומר והוא לא אמר אלא כנגד אביו שבשמים אמר לו הואיל והאמנתי עליך דימוס פטור אתה כשבא לביתו נכנסו תלמידיו אצלו לנחמו ולא קיבל עליו תנחומין אמר לו ר"ע רבי תרשיני לומר דבר אחד ממה שלימדתני אמר לו אמור אמר לו רבי שמא מינות בא לידך והנאך ועליו נתפסת אמר לו עקיבא הזכרתני פעם אחת הייתי מהלך בשוק העליון של ציפורי ומצאתי אחד ויעקב איש כפר סכניא שמו אמר לי כתוב בתורתכם לא תביא אתנן זונה [וגו'] מהו לעשות הימנו בהכ"ס לכ"ג ולא אמרת לי כלום אמר לי כך לימדני [כי] מאתנן זונה קבצה ועד אתנן זונה ישובו ממקום הטנופת באו למקום הטנופת ילכו והנאני הדבר על ידי זה נתפסתי למינות ועברתי על מה שכתוב בתורה הרחק מעליה דרכך זו מינות ואל תקרב אל פתח ביתה זו הרשות.

בתי כסא ציבוריים

8.1

תמיד כז:

רב ספרא על לבית הכסא אתא רבי אבא נחר ליה אבבא אמר ליה ליעול מר בתר דנפק אמר ליה עד השתא לא עיילת לשעיר וגמרת לך מילי דשעיר לאו הכי תנן מדורה היתה שם ובית הכסא של כבוד וזה היה כבודו מצאו נעול בידוע שיש שם אדם מצאו פתוח בידוע שאין שם אדם אלמא לאו אורח ארעא הוא והוא סבר מסוכן הוא.

רבי עקיבא וה"מקולין"

9.1

מנחות כט:

אמר לפניו רבונו של עולם הראיתני תורתו הראני שכרו אמר לו חזור [לאחורך] חזר לאחוריו ראה ששוקלין בשרו במקולין אמר לפניו רבש"ע זו תורה וזו שכרה א"ל שתוק כך עלה במחשבה לפני.

חמת גדר

10.1

קה"ר פ"ה פסוק י'

א"ל אזלתא לחמת גרר מימיך אמר ליה אין א"ל בענתה ודלא בענתה א"ל בענתה ודלא בענתה א"ל ואיך היו מזונין תמן שכיחין א"ל שכיחין בענתה או דלא בענתה א"ל בענתה ודלא בענתה דבגין אוכלסין מייתין לזבון ולזבון אמר ליה כך מאן דמייתי אוכלוסיא מייתי מזונייהון דכתוב בשלמה ברבות הטובה רבו אוכליה כשירבו אוכלי הטובה תרבה הטובה.